

vzpomínky na básníkův život a tvorbu ve Vídni *Třicet roků* (1919). Široký, kladný i záporný, ohlas vyvolaly práce, v nichž Machar vyvozoval praktické důsledky ze svých názorů na antiku a křesťanství a v nichž formou cestopisných studií z Itálie (*Řím*, 1907), formou satirických pamfletů (*Katolické povídky*, 1911) nebo konečně i úvahovými a polemickými fejetony (*Antika a křesťanství*, 1919) se vyrovnával se soudobým klerikalismem. Hlavně *Řím* absolutní idealizací antiky, ostrou kritikou středověku a papežského Říma a konečně oslavou novodobé sjednocené Itálie zrozené z národně osvobozenického boje podnítil četné spory, do nichž zasáhly i odborné historické kruhy. K italskému tématu se Machar ještě jednou vrátil po dalších návštěvách Apeninského poloostrova v knížce krajinných dojmů *Pod sluncem italským* (1918). Tematické celky vytvářejí i fejetony věnované Vídni, rakouské politice a vztahům Vídne k českému národu (*Videň; Videňské profily*; obojí 1919) i vzpomínkové knihy na různé osobnosti z literárního života, provázené zpravidla jejich korespondencí (*Oni a já*, 1927; *Zapomínání a zapomenutí*, 1929; *Při sklence vína*, 1929). Samostatnou knihu pak vytvořila komentovaná korespondence *Čtyřicet let s Al. Jiráskem* (1931).

Z fejetonů řazených časově má největší hodnotu vydání básnickových polemik z 90. let *Knihy fejetonů I, II* (1901), jež byly r. 1920 znovu vydány pod titulem *Za rána a Trofeje*. Ve stínu Macharovy fejetonistiky ne zcela právem zůstala jeho umělecká próza, zejména knížka drobných obrázků ze života, usilujících o civilní, odpatetizovaný pohled na téma lidské deziluze, *Stará próza* (1903).

Helena Malířová

/ 1877 - 1940 /

Prozaička, sociálně demokratická a komunistická publicistka; autorka emocionálně laděných románů a povídek s autobiografickými prvky, v nichž sleduje osudy žen, jež svádějí zápas o své právo na plné citové a společenské využití.

Vlastním jménem Helena Nosková; narodila se 31. 10. 1877 v Praze. Dcera J. Noska, úředníka, který v 60. a 70. letech 19. století psal drobné prózy a účastnil se práce v českých kulturních spolcích, a sestra významné herečky, národní umělkyně R. Naskové, našla již koncem 90. let cestu do společnosti pražských umělců; byla přítelkyní anarchistických literátů, seznámila se s R. Svobodovou, F. X. Šaldou aj. Navštívila řadu cizích zemí (Francii, Holandsko, Itálii, Bulharsko, Německo aj.), r. 1912 za srbsko-turecké války byla na Balkáně jako reportérka a ošetřovatelka. O rok později se stala redaktorkou vídeňských sociálně demokratických *Dělnických listů*,

kde pracoval i její muž, spisovatel I. Olbracht. Po válce se odstěhovala do Prahy a žila do r. 1936 s Olbrachtem u jeho otce, prozaika A. Staška v Krči. R. 1920 navštívila ilegálně Sovětský svaz. Stala se zakládající členkou Komunistické strany Československa a redaktorkou stranického tisku (*Rudé právo*, *Komunistka*, *Rozsévačka* aj.). R. 1936 navštívila s delegací českých intelektuálů v době občanské války Španělsko. Aktivně se účastnila boje proti fašismu. Zemřela v Praze 17. 2. 1940.

Ze žánrově velmi pestrého díla Heleny Malířové má největší význam tvorba románová a povídková. Dobové úsilí mladých prozaiků postihnout intenzitu citového prožívání skutečnosti, zachytit odstíněnou náladu a proti objektivnímu vyprávění zvolit subjektivizovaný projev našlo v začínající autorce vnímavou a citlivou žákyni. V jejích prózách převládá srdce a cit, smysly a nervy; již od počátku si její práce podržují charakter víceméně zpovědní, silně autobiografický, ať již zdůrazněním jednoty vyprávěče a autora, nebo přímo v motivech a dějích (například téma citové vzpoury ženy). Malířová však nemá příliš velký smysl pro kompozici díla, pro myšlenkovou preciznost a tvárnou kázeň. Proto je také šťastnější v povídkách, kde mohla vyniknout její schopnost zachytit atmosféru okamžiku, vnitřní citové napětí a neurčitost ženské touhy (*Lidské srdce*, 1903; *Křehké květiny*, 1907; *První polibky*, 1912). Mnohdy pak její povídky dostávají anekdotický ráz, humorné zaměření a fejetonní lehkost.

V románové tvorbě se Malířová zpočátku soustředila na konflikt ženy, usilující o plné uplatnění své osobnosti, a muže, spoutaného konvencemi, sobectvím a nerozhodností (*Vino*, 1912; *Popel*, 1914, aj.). Autorka se v těchto dílech příliš nezabývá podrobnější motivací příběhů, často spíše ilustruje než zobrazuje základní problematiku erotických a citových vztahů. Typickým projevem prvního tvůrčího údobí je román *Právo na štěstí* (1908). Dílo konfrontuje příslušníka bohémské generace z konce století básníka Kováře s třemi různými typy žen: se sestřenicí Růženou, která našla štěstí v tichém, klidném rodinném prostředí, a prudké okouzlení Kovářem ji dovádí k sebevraždě; s intelektuálně rovnocennou partnerkou Zuzanou a s mladičkou Jarmilou, která chtěla pomstít smrt své sestry. Malířová popisuje citové vztahy, spokojuje se vnější charakteristikou, motivy jednání jen naznačuje; její hlavní pozornost je soustředěna na pestrý sled scén, výjevů a stručné vyznačení děje. Citové krize a nedorozumění jsou časově i prostorově velmi konkrétně situovány do Prahy konce a počátku století, do prostředí kaváren, divadel, domácností ap. Román si tak podržuje hodnotu dokumentárního obrazu pražské intelektuální společnosti ze zlomu století (tento rys je ještě zesílen v autorčině druhé redakci románu), ale kompoziční roztržitost oslabuje jeho hodnotu uměleckou.

V pozdějších dílech se Malířová pokoušela látky objektivovat a zasazovala své příběhy do rušného prostředí balkánské války nebo do doby prudkých společenských proměn (romány *Srdce nemá stání*, 1918; *Vítězství*, 1918, aj.). Dlouhé tvůrčí hledání a často překotná tvorba vykrytalizovaly posléze

v originálním tvaru prózy krátkých, jakoby filmových záběrů, řadících se k sobě v přímých nebo nepřímých konfrontacích. Tento mozaikový způsob vyprávění umožnil Malířové zmocnit se časově velmi rozsáhlých dějů, vtisknout jim jednotu buď pomocí základního motivu, obměňovaného v historickém vývoji (román o divadle a herectví *Mariola*, 1940, původně v Národním osvobození s názvem *Věčná Mariola*, 1932), nebo obrazem jednoho života, prožívaného v různých časových úsecích v mnoha dimenzích (román *Deset životů*, 1937). Z celého autorčina díla jsou právě tyto závěrečné práce nejvýznamnější.

Román *Deset životů* má nesporně autobiografický základ a ani autorka příliš neskrývá, že osudy Evy Nygrýnové jsou jejími vlastními osudy. Každá z deseti kapitol je soustředěna k jednomu okruhu událostí, jež výrazně poznamenaly podobu hrdičina života. V první kapitole, začínající r. 1887, kdy je Evě deset let, očitáme se ve světě „samého světla a samého úsměvu“, uprostřed šťastné rodinné idyly, prožívané s rodiči a sestrou Milenou. Druhou kapitolu tvoří příběh manželství s nemocným básníkem proletářem. V dalších kapitolách jsou sledovány pražské, pařížské a balkánské příhody. Osu páté až deváté kapitoly tvoří vztah k sociálně demokratickému redaktorovi Pavlu Dobešovi, vztah, který končí po patnácti letech rozchodem. V desáté kapitole stárnoucí, unavená paní hledá a nalézá nový smysl svého života v přátelství. Autorka se zaměřila k osvětlení sféry intimní, citové a sféry veřejné, sociálně politické. Eva je představena jako jednostranně emocionální bytost, která se narodila a žila „ve znamení erotiky a nikoliv sexu“, s touhou po šťastném, láskyplném vztahu, jehož katastrofa rozvrátila její život. Milostný vztah stále prolíná do oblasti veřejné; v románu je představen svět pražské bohémy z konce století, hornická stávka r. 1900, společenské a politické události ve Francii, na Balkáně, ve Vídni a obšírně je líčen zejména pobyt v Rusku, agitační práce v KSČ v 20. letech a pobyt ve vězení. Uvnitř kapitol autorka k sobě řadí relativně samostatné jednotlivé scény, usiluje o zobrazení citové atmosféry výjevů, nikoliv o jejich vzájemné spojování.

Vedle románů a povídek psala Malířová též verše, pohádky a prózy pro mládež. Z jejich pokusů o jevištní útvar zůstalo nejvýznamnější drama sociální vzpoury vyrůstající z revoluční atmosféry r. 1905 *Bratrství*, jež bylo ještě téhož roku inscenováno na jevišti Národního divadla. Rozsáhlá je publicistická tvorba Malířové; knižně z ní vyšly jen *Rudé besídky* (1922), stati svědčící o vzrušené situaci prvních poválečných let, kdy se sváděl zápas o charakter nového státu. Konečně jako překladatelka se Malířová uplatnila zejména v převodech díla T. Manna, francouzské a bulharské prózy.